

Saco studentråd om studentekonomi och -hälsa

Studiemedlet

Saco studentråd anser att studiemedlet är en möjliggörare för personer att studera för att sedan vara mer resursstarka på arbetsmarknaden. För att det ska vara möjligt måste studiemedlet vara så pass högt att det främjar effektiva studier oberoende av livssituation och kunna svara upp mot utbildningarnas kunskapskrav och längd. Studiemedelssystemet ska inte vara utformat för att finansiera flera studiegångar, men måste ge ett visst utrymme för felval och omprioriteringar under studietiden.

Studiemedelsveckor

Studiemedel kan idag ges i 240 veckor, motsvarande 12 terminer. Det innebär en att möjligheten för felval är nästan uttraderad för många studerande, särskilt för de som fortsätter till avancerad nivå. För en studerande som läser en kandidat- och en masterexamen är felvalsutrymmet ett år. För vissa ämneslärarstudenter är utrymmet för felval en termin. För läkarstudenter är utrymmet för felval helt uttraderat sedan förändringen i utbildningen höstterminen 2021.

Saco studentråd vill se ökade möjligheter till studiemedel för studenter som studerar längre. Studentrådet har diskuterat generella ökning av veckor med studiemedel, särskilda examenslån för de som är nära examen och en lösning enligt dansk modell där veckorna på grundnivå och avancerad nivå separeras och antalet veckor på grundnivå ökar.

Kostnaden för en förändring varierar beroende på utformning, men med tanke på att antalet som slår i taket idag är relativt få¹ borde kostnaderna inte vara särskilt stora oberoende av utformning.

Tilläggsbidraget och tilläggsån

Av gruppen som studerar på högskola eller universitet är gruppen studerande föräldrar en av de som är mest ekonomiskt utsatt². Sex av tio högskolestuderande föräldrar skulle inte klara av att betala en oväntad utgift på 12 000 kronor.

Inom studiemedelssystemet finns det ett så kallat tilläggsbidrag för studerande föräldrar. För studerande med ett barn uppgår det år 2022 till 636 kronor i månaden. Bidraget kan bara ges till en förälder, även om båda föräldrarna studerar. Bidraget trappas sedan av per barn. Ungefär 48 000 studerande mottog tilläggsbidraget under 2022.

¹ CSN (2020) *Att nå taket för studiestödet – Vilka använder alla veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå?*, Rapport 2020:4

² CSN (2021) *Högskolestuderandes inkomster och utgifter 2020*, Rapport 2021:3

I studiemedelssystemet finns också ett tilläggs lån för del studerande som är över 25 och innan studierna tjänat minst 200 445 kronor under året innan påbörjade studier.

För att förbättra studerande föräldrars ekonomiska situation anser Saco studentråd att tilläggsbidraget bör höjas med 50 procent och tillgängliggöras för båda studerande föräldrar samt att tilläggs lånet ska tillgängliggöras för alla studerande föräldrar med vårdanden för ett barn upp till 12 år.

Kostnaden för höjningen av tilläggsbidraget för högskolestuderande beräknas till 150–200 miljoner kronor årligen, baserat på kostnaderna för lånet år 2021 samt att båda föräldrar skulle få möjlighet att söka.

Indexering mot löneutveckling

Idag är studiemedlet indexerat mot prisbasbeloppet. Det innebär att studiemedlet följer med de generella prisökningarna i samhället snarare än en förändrad levnadsstandard som reflekteras i ökade löner. För att studiemedlet ska vara långsiktigt trovärdigt krävs att studiemedlet fångar upp dels prisökningar och förändrade levnadsstandard. Dessutom skiljer sig konsumtionsmönstret för studerande sig från andra grupper i samhället, vilket gör prisbasbeloppet till ett trubbigt mått för studiemedlet. En lösning för detta hade varit att i stället för att indexera studiemedlet på prisbasbeloppet indexera det mot inkomstbasbeloppet.

Psykiska ohälsan

Den ökande psykiska ohälsan är ett stort samhällsproblem och studenterna är inget undantag. Högskole- och universitetsstudenter lider i större utsträckning av psykisk ohälsa än yrkesverksamma i samma ålder³. Problematiken är komplex och beror både på ekonomiska, sociala och rent studierelaterade faktorer. Många uppger att de mår sämre än de gjorde innan de påbörjade sina studier⁴. En vanlig osäkerhet är en osäkerhet vart studenten ska vända sig och ett vanligt resultat är att många studerande väntar alldeles för länge med att söka hjälp.

Likvärdig studenthälsa

Universitetskanslersämbetets sammanställning om studenthälsovården visade att det fanns stora skillnader i utbud och tillgänglighet mellan olika lärosäten⁵. Kuratorer finns inte överallt, lärosätena har olika perspektiv på uppdraget och tillgången varierar mellan studentgrupper. Saco studentråd anser att lärosätenas uppdrag och ansvar för studenternas arbetsmiljö ska

³ Folkhälsomyndigheten (2018) *Psykisk ohälsa bland högskole- och universitetsstudenter kan förebyggas*

⁴ CSN (2020) *Studerandes hälsa 2020*

⁵ UKÄ (2020) *Studenthälsovården vid Sveriges universitet och högskolor*

förtydligas. Vidare behöver studenthälsan bli mer jämlik mellan lärosäten och information om studenthälsan ska finnas mer lättillgänglig.

Hälsoscreening av nya studenter

Kunskapen om studenthälsan är för låg studenterna. En av fyra känner inte till att studenthälsan finns och sju av tio vet inte när de ska vända sig till den⁶. Ojämlighet mellan lärosäten motiveras ofta med att det finns olikheter i studentgrupperna, men studenterna upplever samtidigt att lärosätena har dålig koll på vilka behov de har. Ett sätt för lärosätena att öka sin kunskap om sin egen studentpopulation är att införa en obligatorisk anonym hälsoscreening vid programstart. Det hade även gett förutsättningar att ge studenterna en första kontakt med studenthälsovården och ökad kunskap om vad lärosätet kan och inte kan hjälpa till med.

Arbetsmarknadsnära utbildning

Saco studentråd anser att utbildning ska leda till rätt jobb, inte bara ett jobb. För det krävs dels en bra studie- och yrkesvägledning innan och under studierna. Väl i utbildningen krävs gedigna möjligheter till praktiska inslag under utbildningen så att de studerande får möjlighet att stämma av sina kunskaper med arbetsmarknaden. Det krävs att en professionsnära högre utbildning som hinner anpassa sig till förändringar i arbetslivet. Det behövs samtidigt undervisning grundad på forskning för att studenten ska kunna förmedla den senaste kunskapen till sin arbetsgivare och upprätthålla statusen på den högre utbildningen.

Omställningsförsäkring

Till skillnad från arbetstagare saknar studenter idag en omställningsförsäkring när de går från studier till arbetsliv. Det innebär att studerande ofta behöver ta ett okvalificerat arbete efter avklarade studier, och på det sättet tränga ut annan arbetskraft samt riskera att bli kvar i det arbetet. Många stressas över arbetsökandet under sista terminen och väljer att förlänga sina studier för att undvika arbetslösheten, vilket skapar en ineffektivitet i studiesystemet. Saco studentråd vill se ett examensvillkor i a-kassan. Ett undantag från huvudregeln kring behörighet till arbetslöshetsförsäkringen som skulle ge rätt till att efter examen söka relevantt arbete under 100 dagar med minimibeloppet i a-kassan.

Särskilda anslag för yrkesverksammas utbildning

Omställningsstudiestödet utgör en unik möjlighet för Sverige att vara världsledande inom kompetensväxling- och utbildning. För att säkerställa ett attraktivt utbildningsutbud och för att inte konkurrera ut existerande studentpopulationen behöver utbudet av utbildningar för yrkesverksamma finansieras med egna anslag till lärosätena.

⁶ Saco studentråd (2020) *Hur mår studenthälsan – en undersökning om hur lärosätena kan effektivisera arbetet med att förebygga ohälsa bland studerande*